



УДК 346.7:338.47(477+4)

Н. Ігнатова,магістр права факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ТРАНСПОРТНЕ ПРАВО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗМІСТУ ТРАНСПОРТНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

Загальновідомо, що транспорт становить одну з вагомих галузей господарства будь-якої країни та забезпечує перевезення пасажирів, вантажів, тощо. Поєднання різних видів транспорту, транспортних вузлів і магістралей утворює транспортну систему країни. У ній визначають наземний (залізничний, автомобільний, трубопровідний, включаючи нафто-, газо- та продуктопроводи); водний (морський і річковий) і повітряний (авіаційний) транспорт. Повною мірою це стосується і транспорту в Україні. Отже, транспорт становить одну з найважливіших інфраструктурних галузей матеріального виробництва, яка забезпечує виробничі й невиробничі потреби господарства та населення в усіх видах перевезень. Велике значення має транспорт для зв'язку між галузями народного господарства й у сполученні населення, а функціонування цієї складної системи забезпечує транспортне право. Воно являє собою сукупність правових норм, які регулюють транспортні відносини, що виникають у зв'язку з організацією та діяльністю транспортних підприємств, а також відносини між транспортними підприємствами і їх споживачами, які користуються транспортними засобами, а також між самими транспортними підприємствами як одного, так і різних видів транспорту.

З погляду структури української правової системи транспортне право не є самостійною галуззю, як, наприклад, цивільне, господарське, кримінальне,

адміністративне, трудове. Однак це комплексна галузь, оскільки в транспортному праві містяться норми, які за своєю природою є адміністративними, цивільними, господарськими тощо, що пояснюється специфікою суспільних відносин, які регулюються транспортним правом.

Аналіз проблем функціонування транспортної системи та її значення в зовнішньоекономічних зв'язках України досліджувались багатьма зарубіжними й вітчизняними авторами, серед яких – Д.А. Іванов, Н.О. Іксарова, В.С. Кравченко, С.Ю. Максимова, О.Є. Соколова, О.Б. Пікулик, М.А. Потеева, Н.Ю. Ткаченко, О.О. Фастовець, О.І. Шестак та інші.

Метою статті є проведення аналізу стану транспортного права України в контексті транспортної політики Європейського Союзу (далі – ЄС) загалом і звернення уваги на певні зміни, пов'язані з підписанням Угоди про асоціацію України з ЄС. У цьому сенсі варто виділити окремі напрями співпраці України з ЄС у сфері транспорту для наближення українських стандартів до загальноєвропейських.

Існує серйозна причина, яка має стимулювати внесення змін у чинне законодавство щодо транспорту і транспортних мереж України шляхом створення зони вільної торгівлі між Україною і ЄС. Водночас відзначимо, що стан транспортної системи України є незадовільним і не відповідає сучасним вимогам задля виконання покладених на неї функцій. Більшу частину

інфраструктурних об'єктів транспорту необхідно визнати застарілими. Передусім це стосується залізничного та автомобільного транспорту. Автомобільні дороги не відповідають європейським стандартам щодо багатьох показників, і це може помітити будь-який громадянин, не обов'язково власник транспортного засобу, досить лише користуватися громадським транспортом. Стан доріг, особливо після зимового періоду, не просто не відповідає вимогам, він може заподіяти шкоду транспортному засобу, більше того, він є небезпечним для життя громадян. Проблеми на повітряному, річковому, морському видах транспорті пов'язані зі значним фізичним і моральним спрацюванням транспортних засобів, застарілістю обладнання, відсутністю сучасних портів, скороченням обсягів контейнерних перевезень.

Асоціація України з ЄС дає країні можливість входження в європейську економіку, в якій транспортна система є принциповою для розвитку господарства та заняття місця, що відповідає розвиненій країні завдяки входження до європейської транспортної системи. Це потребує насамперед створення швидкісних автомагістралей і головних залізничних ходів, розвинутої шляхової інфраструктури, приведення у відповідність до екологічних умов рухомого складу [1].

Сьогодні договірні відносини у сфері транспорту регулюються Господарським кодексом України (гл. 32 «Правове регулювання перевезення вантажів», ст. ст. 306–316), Цивільним кодексом України (гл. 64 «Перевезення», гл. 65 «Транспортне експедирування»), а також актами спеціального транспортного законодавства.

Спеціальне транспортне законодавство регулює відносини, які складаються щодо організації та безпосереднього здійснення господарської діяльності на транспорті. До системи цього законодавства входять Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 р.; Кодекс торговельного мореплавства України

від 23 травня 1995 р.; Закони України: «Про транспорт» від 10 листопада 1994 р.; «Про трубопровідний транспорт» від 15 травня 1996 р.; «Про залізничний транспорт» від 4 липня 1996 р.; «Про автомобільний транспорт» від 5 квітня 2001 р.; «Про транспортно-експедиторську діяльність» від 1 липня 2004 р. Чимало нормативно-правових актів із питань, пов'язаних із функціонуванням різних підгалузей транспорту, прийнято Кабінетом Міністрів України й Міністерством транспорту та зв'язку України. Проте наявність широкої нормативно-правової бази не зменшує, на жаль, ту кількість проблемних питань, що виникають на теперішній час в Україні, не усуває всіх недоліків у процесі регулювання господарських відносин. Саме тому робота Щодо оновлення законодавства в транспортній галузі, як і всієї системи законодавства нашої держави, не повинна зводитись лише до прийняття нових нормативно-правових актів, яких на цей час нараховується понад тридцять тисяч [2].

Не виникає сумнівів, що транспорт і транспортні мережі стимулюють виникнення й розвиток інтенсивного обміну товарами між окремими територіями, що беруть участь у господарській діяльності. У сучасних умовах господарювання до транспортного забезпечення зовнішньої торгівлі висуваються все нові вимоги. Транспорт поступово трансформується в більші інтеграційні комплекси, які за формою залишаються міжнародними, а за змістом набувають єдиної глобальної системи. Проблеми подальшого розвитку транспортного комплексу пов'язані з реформуванням інших галузей, оскільки обсяги продукції промисловості, сільського господарства, будівництва й торгівлі переважно й визначають завантаженість транспортної системи [3].

Реалізація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС має надати новий імпульс у розвитку й регулюванні господарських відносин у різних галузях господарства України, в тому числі й



транспортній сфері, залучення її до реалізації транспортної політики ЄС. Згідно з Угодою, за часи перехідного періоду мають відбутися укладання та реалізація двосторонніх угод між Україною і країнами ЄС про співробітництво в тому числі у сфері транспорту і транспортних мереж із урахуванням умов постійної трансформації європейської транспортної політики під впливом викликів сучасного світу й інтенсивного розвитку світової торгівлі. З позицій права результатом інтеграції транспортних мереж України та ЄС стає адаптація стандартів функціонування їх транспортної системи і приведення правових та інших норм щодо розвитку транспортних мереж до європейських стандартів, що дасть змогу значно підвищити ефективність функціонування транспортної мережі України, а також транспортної системи ЄС загалом.

Відповідно до ст. 367 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, сторони домовились [4]:

- розширювати і зміцнювати співпрацю у сфері транспорту з метою розвитку стабільних транспортних систем;
- сприяти здійсненню ефективних і безпечних транспортних перевезень, а також інтермодальності та інтероперабельності транспортних систем;
- докласти зусиль для посилення основних транспортних зв'язків між територіями Сторін.

Співпраця між ЄС та Україною буде здійснюватись у таких напрямках: розвиток транспортної інфраструктури України та її інтеграція до загальноєвропейської транспортної системи; підвищення рівня безпеки на транспорті й адаптація відповідного національного законодавства із залученням проекту ЄК TWINNING; модернізація та оновлення основних фондів і рухомого складу транспорту; створення Спільного авіаційного простору між Україною та ЄС.

Співпраця також спрямовуватиметься на поліпшення руху пасажирів і вантажів, зростання плинності транспортних потоків між Україною, ЄС і

третіми країнами регіону за рахунок усунення адміністративних, технічних, прикордонних та інших перешкод, поліпшення транспортної мережі й модернізації інфраструктури, зокрема на головних транспортних осях, які об'єднують Сторони. Ця співпраця включатиме заходи, спрямовані на спрощення перетину кордонів, а також обмін інформацією та спільну діяльність:

- на регіональному рівні, в тому числі з огляду на й упроваджуючи прогрес, досягнутий у рамках різних регіональних транспортних домовленостей, таких як Транспортна Панель Східного Партнерства, транспортний коридор Європа-Кавказ-Азія (ТРАСЕКА), Бакинський процес та інші транспортні ініціативи;

- на міжнародному рівні, в тому числі міжнародні транспортні організації та міжнародні угоди й конвенції, ратифіковані Сторонами; в рамках різних транспортних агентств ЄС [4].

У ЄС перевагу в транспортному секторі надають побудові сучасної інфраструктури й особливо побудові транс'європейських мереж, які сприяють становленню внутрішнього ринку, посилюючи зв'язки з країнами-членами. Ці мережі також забезпечать якісніші та безпечніші подорожі за меншу вартість, поліпшуючи так промислову конкурентоздатність і якість життя; ефективніше планування в Європі, уникаючи в такий спосіб нерівномірної концентрації багатства та населення; налагодження зв'язків зі Східною Європою, потрібних для стимулювання торгівлі з країнами Східної Європи.

Договір про функціонування ЄС містить окремий розділ, що присвячений політиці транс'європейських мереж, а саме розділ 16 під назвою «Транс'європейські мережі». У ньому прописано, що ЄС бере на себе обов'язок уносити вклад у спорудження та розвиток транс'європейських мереж у секторах транспортної, телекомунікаційної й енергетичної інфраструктури. Така діяльність покликана сприяти сполученню національних мереж і вза-



емної сумісності в їх функціонуванні, а також створювати сприятливі умови для доступу до цих мереж. Для досягнення вказаних цілей Союз розробляє комплекс орієнтирів, які охоплюють цілі, пріоритети й головні напрями заходів, що плануються у сфері транс'європейських мереж. Союз також може вносити вклад у фінансування в країнах-членах спеціальних проектів у галузі транспортної інфраструктури за допомогою Фонду, створеного відповідно до ст. 177 Договору про функціонування Європейського Союзу.

Співробітництво між Україною та ЄС у сфері транспорту має бути спрямоване на реконструкцію й модернізацію транспортних систем і мереж доріг в Україні, розвиток і забезпечення сумісності транспортних систем України та ЄС у контексті створення Транс'європейської транспортної мережі. Україна та ЄС співпрацюють у рамках різних регіональних ініціатив, зокрема ТРАСЕКА, і на міжнародному рівні – в рамках міжнародних транспортних організацій, угод і та конвенцій, ратифікованих сторонами.

Правові засади співпраці між Україною і європейськими інтеграційними об'єднаннями свого часу визначалися насамперед Угодою про партнерство та співробітництво, міжнародними угодами, що стали засобами імплементації положень останньої, актами інститутів та органів ЄС та України. Підкреслимо, що імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у частині транспорту має низку позитивних наслідків для обох сторін: поліпшення руху товарів, уведення прозорої системи отримання дозволів, повне застосування положень Конвенції TIR щодо транзиту, та й загалом запровадження ефективної системи транспортних послуг. Це має сприяти стрімкому розвитку транспортного сектору в Україні. Створення компаній і філій на взаємній основі є дуже важливим чинником забезпечення рівних умов для необхідного обміну ноу-хау у сфері транспортних послуг, особливо в Україні. На сьогоднішній час існує

потреба в гармонізації правових положень українського законодавства з нормативними актами ЄС, що регулюють сферу транспорту. Україна, з огляду на національні інтереси, може сама вирішувати, яка галузь законодавства вважатиметься пріоритетною для адаптації (гармонізації). При цьому особливе значення має створення механізму для управління процесом гармонізації на національному рівні за допомогою організаційних засобів [5]. Так, наприкінці 2011 р. створено формат взаємодії з питань транспорту на багатосторонньому рівні – Панель із питань транспорту Східного партнерства (Тематична платформа № 2 «Економічна інтеграція та наближення до політик ЄС»).

Важливим кроком у напрямі посилення інтеграції між ЄС і країнами Східного партнерства стало створення спільної транспортної мережі між ЄС і його східними сусідами під час зустрічі Міністрів транспорту Східного партнерства в жовтні 2013 р. (Люксембург). Регіональна транспортна мережа Східного партнерства визначила найважливіші транспортні поєднання між ЄС і його східними сусідами, включаючи Україну. Мережу було розроблено відповідно до поєднань TEN-T у Литві, Латвії, Польщі та інших країнах-членах ЄС.

У січні 2017 р. в рамках візиту в Україну Генерального директора з питань мобільності та транспорту Європейської Комісії Х. Хололея започатковано щорічний транспортний діалог між Україною та ЄС із питань, які формують порядок денний і які принесуть як реалізацію нових інфраструктурних проектів, так і формування загальної транспортної стратегії ЄС та Україною. Під час візиту підписано Домовленість між Державною авіаційною службою України та Європейською Комісією щодо збіжності систем сертифікації. Цей документ стане основою для розгляду надалі двосторонньої Угоди з безпеки польотів (BASA) між Україною та ЄС. Підписання цієї угоди призведе до визнання сертифікатів, що видані



Україною, передусім для продукції ДП «Антонов», а також продукції інших підприємств авіаційної галузі [6].

Транспортна галузь України має розгалужену залізничну мережу, розвинуту мережу автомобільних шляхів, морські порти й річкові термінали, аеропорти й широку мережу авіаційних сполучень, мережу маршрутів громадського пасажирського транспорту, автобусних станцій і вантажних митних терміналів. Це створює необхідні передумови для задоволення потреб населення в наданні транспортних послуг і розвитку бізнесу. Транспорт як інфраструктурна галузь має розвиватися випереджальними темпами з метою сприяння швидкому економічному та соціальному розвитку країни та її участі в міжнародному поділі праці. Галузь транспорту є важливою частиною економіки, що забезпечує обслуговування як внутрішніх, так і експортних/імпортних і транзитних перевезень вантажів і пасажирів. Транспорт є невід'ємною складовою загальної державної економічної політики та забезпечення обороноздатності країни.

Транспортний сектор України має стати системоутворювальним чинником розвитку національної економіки. Галузь має стати конкурентоспроможним учасником суспільного розвитку за рівнем питомих транспортних витрат, безпеки, екологічності, якості й доступності транспортних послуг. Україна повинна досягнути рівня розвинених країн за комерційною швидкістю і своєчасністю доставки вантажів, доступністю транспортних послуг для населення [7].

Отже, однією з визначальних систем, що забезпечують вантажні й пасажирські перевезення на території України, є транспортна система, до якої в ринкових умовах висуваються високі вимоги стосовно якості, регулярності й надійності транспортних зв'язків, схоронності вантажів і безпеки перевезення пасажирів, термінів і вартості доставки. Вона має виключне значення після підписання Угоди про асоціацію між Україною та

Європейським Союзом. Відповідно до цього, сучасний стан транспортних комунікацій України має відповідати вимогам європейської інтеграції.

Ключові слова: транспорт, транспортне право, євроінтеграція, співпраця України з Європейським Союзом у галузі транспорту.

Стаття присвячена аналізу транспортного права України в контексті євроінтеграції як одного з основних напрямів зовнішньої політики нашої держави. Визначено основні проблеми у сфері транспорту в Україні. Виділено та проаналізовано окремі напрями співпраці України з Європейським Союзом у сфері транспорту з метою наближення українських стандартів до європейських і подолання окреслених проблем.

Статья посвящена анализу транспортного права Украины в контексте евроинтеграции как одного из основных направлений внешней политики нашего государства. Определены основные проблемы в сфере транспорта в Украине. Проанализированы отдельные направления сотрудничества Украины с Европейским Союзом в сфере транспорта с целью приближения украинских стандартов к европейским и преодоления очерченных проблем.

The article is dedicated to the analysis of transport law of Ukraine in the context of European integration that is one of the main directions of external policy of our state. The main problems in the sphere of transport in Ukraine are defined. Some areas of cooperation of Ukraine and the EU in the sphere of transport with the aim of approximation of Ukrainian standards to European ones and solution of defined problems are analyzed.

Література

1. Боровицька Л.О. Проблеми та сучасний стан транспортної системи України / Л.О. Боровицька, А.В. Круць // Економічні науки. – 2012.



